

Turinys

Santrumpos / 10

Sudarytojo pratarmė / 12

I skyrius

LIETUVA – VIDURIO AR RYTŲ EUROPOS DALIS? / 19

Alfredas Bumblauskas

VAKARIETIŠKAS LIETUVOS ISTORIJOS MATMUO / 19

Lietuva ties Vakarų ir Rytų riba / 20

Ryčiausias Vakarų kultūros kraštas / 24

Kodėl Senoji Lietuva, arba LDK, virto lenkakalbe? / 26

Kodėl kaimynai savinasi Lietuvos istoriją? / 31

Lietuvos vardo kilmė ir sampratos likimas / 33

„Tikroji Lietuva“ ir jos regionai / 38

Pagrindiniai Lietuvos istorijos įvykiai ir lūžiai / 46

Lietuvos istorijos kryžkelės, šlovės, gedulo ir gėdos dienos / 51

Kuo ši istorija skiriasi nuo Maironio ir A. Šapokos istorijų? / 53

Didysis Lietuvos istorijos naratyvas (pasakojimas) ir jo variantai / 55

Mažieji naratyvai, arba alternatyvos / 56

Ką tūkstantmetė Lietuva praneša pasauliui / 61

Ką apie Lietuvą pasakoja naujausioji istorija? / 61

Krikščioniškojo Tūkstantmečio idėja / 62

II skyrius

SENOJI LIETUVA / 64

Alfredas Bumblauskas

SENOVĖS BALTAI IR LIETUVOS VALSTYBĖS ATSIKIRADIMAS / 64

Pagonybė ir Lietuvos atsiradimas 1009 metais / 65

Kodėl istorikai nekalba apie aisčių civilizaciją? Ar jos gyvavimo neliudija seniausia gyvoji kalba? / 70

Lietuvos valstybė valdant Mindaugui ir jo karūnacija 1253 metais / 70

Kur karūnavosi Mindaugas?

Kodėl baltarusių istorikai teigia, kad Naugarduke? / 74

Gediminaičių dinastijos iškilimas / 75

PAGONIŲ KARALYSTĖ. LIETUVOS KRIKŠTAS / 79

Algirdo didvalstybė / 81

Lietuva stačiatikiškos Rusijos erdvėse / 83

Lietuvos krikštas – Europos formavimosi pabaiga? / 86

VYTAUTO IMPERIJA / 90

Vytauto laikų permainos / 90

Žalgirio mūšis / 92

Kas būtų buvę, jei būtų pralaimėtas Žalgirio mūšis?

Kaip pavyko atsilaikyti? / 96

Šventasis valdovas / 102

Kodėl Vytautas neįkūrė universiteto ir nevertino Palangos? / 105

LDK KELIJE VAKARŲ LINK / 107

Christianizacija (krikščioninimas) ir šv. Kazimieras. Gotika / 108

Raštija / 111

Renesansas ir Reformacija / 115

III skyrius

LENKIJOS IR LIETUVOS VALSTYBIŲ SĄJUNGA / 118

Alfredas Bumblauskas

ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKA / 118

Liublino unija / 119

LDK Baroko Europoje. Bajoriškoji demokratija / 122

Valstybinė religija ar dešimt konfesijų? / 126

Kuo Vilnius primena Jeruzalę? / 127

Tautos, kalbos, raštijos / 130

Vilniaus universitetas / 136

Kas bendra tarp Vilniaus universiteto, barokinių erdvių
ir žydų sėslumo ribos? / 140

Ryčiausia ir šiauriausia Europoje baroko architektūra / 141

Ar tikrai miegojome XVII–XVIII amžiuje, kaip sakė Maironis? / 142

Gaonas ir „Šiaurės Jeruzalė“ / 143

**PIRMOJI DEMOKRATINIŲ BŪDŲ PRIIMTA KONSTITUCIJA
EUROPOJE IR JOS PANAIKINIMAS / 145**

Apšvieta ateina į LDK / 145

Gegužės Trečiosios Konstitucija ir Abiejų Tautų Tarpusavio Įžadas / 151

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos sunaikinimas / 154

Už ką aukštinti Gegužės Trečiosios Konstituciją, jei ji sunaikino

Lietuvos valstybingumą? / 158

IV skyrius

LIETUVA RUSIJOS IMPERIJOJE (1795–1915) / 162

Antanas Kulakauskas

BANDYMAI ATKURTI VALSTYBĘ (1795–1864) / 162

Rusų tvarka ir Lietuvos visuomenė amžių sandūroje.

„Napoleono epochos viltys“ / 162

Žlungančių lūkesčių epocha. 1830–1831 m. sukilimas / 169

Nikolajaus I keršto politikos replėse / 174

Baudžios galas ir 1863–1864 m. sukilimas / 177

Etninių lietuvių (ir žemaičių) tautinis kultūrinis sąjūdis.

Vyskupo M. Valančiaus fenomenas / 182

RUSINIMO POLITIKA IR NAUJOSIOS LIETUVOS GENEZĖ

(1864–1915) / 189

Rusinimo politika ir Lietuvos visuomenė 1864–1904 metais / 191

„Lietuviais esame mes gimę, lietuviais norime ir būt“ / 196

Lietuvos autonomijos klausimas / 200

Po 1905-ųjų – kova dėl Lietuvos ateities / 202

V skyrius

NEPRIKLAUSOMA LIETUVOS RESPUBLIKA

(1918–1940) / 209

Alfonsas Eidintas

KOVA DĖL VALSTYBĖS ATKŪRIMO / 210

Lietuvių planai – nuo autonomijos iki Nepriklausomybės / 210

Kodėl tokia svarbi Lietuvos Taryba ir jos nutarimai? / 224

1918 m. Vasario 16 d. Nepriklausomybės Aktas / 225

Versalio sistemoje / 232

Steigiamasis Seimas ir jo nutarimai / 237

Taika su Sovietų Rusija (1920 m. liepos 12 d. sutartis) / 243

Paskutinis federacijos su Lenkija sumanymas / 247

Kodėl P. Himansui nepavyko sujungti Lietuvos ir Lenkijos? / 249

VALSTYBINĖS TAUTOS TAPSMAS / 254

Lietuva įgyja jūrų uostą – Klaipėdos prisijungimas 1923 metais / 254

Kairiųjų demokratija ir 1926 m. gruodžio 17 d. perversmas / 259

Prezidentas A. Smetona ir Ministras Pirmininkas A. Voldemaras / 266

A. Smetonos ir J. Tūbelio tandemas / 272

Lietuvos piliečiai žydai ir lenkai / 280

Nepriklausomybės karta / 284

TRIJŲ KAIMYNIŲ ULTIMATUMŲ ERA / 292

Lietuva ir Lenkija: santykiai be santykių / 292

Pirmasis Europoje nacių teismas ir Klaipėdos praradimas / 296

Neutralumo politika ir Molotovo–Ribentropo paktas / 303

1940 m. SSRS ultimatumas ir sovietinė okupacija / 306

VI skyrius

LIETUVA SOVIETINĖS IR NACISTINĖS
OKUPACIJŲ METAIS

(1940–1990) / 311

Mindaugas Tamošaitis

STALINO IR HITLERIO GNIAUŽTUOSE / 311

Lietuvos sovietizacija / 312

Sovietų represijos ir 1941 m. birželio sukilimas / 316

Lietuvos žydų sunaikinimas – Holokaustas / 320

Nacių savivalda – lietuvių savismauga / 325

ATGAL Į SSRS / 329

Nacistinę okupaciją keičia sovietinė / 329

Karas po karo: lietuvių partizanai / 333

Poststalinizmas, LKP lietuviškumas / 339

Ekonomikos susovietinimas / 340

Kultūra kompartijos tarnystėje / 345

Švietimas ir rusifikacijos bandymai / 348

Lietuvos diplomatinė tarnyba ir išėmimo / 350

Nesitaikstanti visuomenė / 356

VII skyrius

DAINUOJANTI REVOLIUCIJA

(1988–2004) / 363

Mindaugas Tamošaitis

SU SAJŪDŽIU UŽ LIETUVĄ / 363

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis 1988–1990 metais / 363

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimas / 368

Belaukiant tarptautinio Lietuvos pripažinimo / 373

Vejojantis Vakarų Europą / 379

Santykiai su kaimynais ir transatlantinė integracija / 386

VIII skyrius

VALSTYBĖS RAIDA 2004–2018 METAIS / 395

Alfonsas Eidintas

PASIEKIMAI IR IŠŠŪKIAI / 395

Užsienio politikos pokyčiai po 2004 metų / 396

Valstybės ir energetinis saugumas / 403

Narystės ES ir NATO nauda / 406

Seni ir nauji rūpesčiai, įskaitant emigraciją / 411

Pabaiga / 420

Literatūra tolesniam skaitymui / 424

Iliustracijų šaltiniai / 427

Asmenų rodyklė / 429